

Motion om att rädda Rålis

Motion av Dennis Wedin (M)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Dennis Wedin (M) har väckt en motion i kommunfullmäktige där han anför att kommunfullmäktige i Stockholms stad ska besluta att avstyrka alternativet att lägga en arbetstunnel och byggarbetsplats för tunnelbaneutbyggnaden mellan Fridhemsplan och Älvsjö vid Rålambshovsparken. Motionären anför att staden istället ska föra en dialog med Region Stockholm om att hitta en lösning vid Lindhagensplan, som han menar inte skulle ha en lika stor negativ påverkan på bebyggelse, stads- och gaturum samt kulturmiljö.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Kungsholmens stadsdelsnämnd, rådet till skydd för Stockholms skönhet och Stockholms Naturskyddsförening. Stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Naturskyddsförening har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret konstaterar att i samrådet för järnvägsplanen den 22 maj - 19 juni 2024 har Lindhagensplan pekats ut som alternativet för arbetstunnel vid Fridhemsplan, med motiveringen att den sammantaget bedöms innebära mindre miljöpåverkan och kortare byggtid än alternativ Rålambshovsleden.

Exploateringsnämnden anser att syftet med motionen uppfyllts i och med att det i samrådshandlingarna framgår att regionen föreslår en lokalisering av arbetstunneln till station Fridhemsplan vid Lindhagensplan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden lyfter att även alternativet med att förlägga arbetstunneln vid Lindhagensplan har ett antal nackdelar och konstaterar att det vid samrådet konstateras att alternativet med arbetstunnel vid Lindhagensplan presenteras

som det alternativ FUT (Förvaltningen för utbyggd tunnelbana) väljer att gå vidare med, vilket också är motionens målsättning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd konstaterar att det av samrådshandlingarna framgår att alternativ Lindhagensplan är den plats som Region Stockholm valt att gå vidare med för arbetstunnel på Kungsholmen.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att Lindhagensplan bör utgöra huvudalternativ och Rålambshovsparken avskrivas som arbetsområde.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Det är mycket glädjande att vi i Stockholm snart kommer att ha en ny tunnelbanelinje mellan Fridhemsplan och Älvsjö. Den nya tunnelbanelinjen kommer att binda ihop centrala och södra Stockholm och gör att vi kan bygga 48 500 nya bostäder med hållbara kommunikationer. Stockholmarna behöver nya resmöjligheter med smidiga bytespunkter.

Den rödgröna majoriteten har under processen tydligt förespråkat Lindhagens plan som plats för arbetstunneln vid Fridshemplan av flera olika skäl. Inte minst för att bevara naturvärdena i slänten vid Rålambshovsparken. Det är därför glädjande att Region Stockholm har tagit till sig våra synpunkter inom ramen för de samråd som ägt rum om den nya tunnelbanan till Fridhemsplan från Älvsjö och beslutat att placera arbetstunneln enligt vårt förslag.

Bilaga

Motion om att rädda Rålis, dnr KS 2023/1389-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande av borgarråden Christofer Fjellner, Dennis Wedin och Andrea Hedin (alla M) enligt följande.

När handlingarna presenterades efter samrådet som avslutades 19 juni 2024 framgick det att Region Stockholms förslag är att lokalisera arbetstunneln till station Fridhemsplan vid Lindhagensplan. Det är en vinst för framför allt kungsholmsborna och den lokala kulturhistoriska miljön och grönområdena, men också ett bevis på att Moderaternas hårda arbete för att rädda Rålambshovsparken från exploatering lönade sig.

Till skillnad mot Rålambshovsparken är Lindhagensplan redan idag en trafikstörd plats, och den negativa inverkan på Stockholm blir således mindre. Trafiksituationen kommer behöva säkerställas och den befintliga bensinmacken ersättas på annan plats, men det är görbart och kommer inte innebära oåterkalleliga skador av ett uppskattat grönområde. Mycket arbete återstår kring detta - och samarbetet mellan

socialdemokrater i Stadshuset och socialdemokrater i Regionhuset har brustit i andra viktiga projekt. Nu är det upp till bevis.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 23 oktober 2024

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Särskilt uttalande av Christofer Fjellner, Annika Friberg och Jonas Nilsson (alla M) enligt följande.

När handlingarna presenterades efter samrådet som avslutades 19 juni 2024 framgick det att Region Stockholms förslag är att lokalisera arbetstunneln till station Fridhemsplan vid Lindhagensplan. Det är en vinst för framför allt kungsholmsborna och den lokala kulturhistoriska miljön och grönområdena, men också ett bevis på att Moderaternas hårda arbete för att rädda Rålambshovsparken från exploatering lönade sig.

Till skillnad mot Rålambshovsparken är Lindhagensplan redan idag en trafikstörd plats, och den negativa inverkan på Stockholm blir således mindre. Trafiksituationen kommer behöva säkerställas och den befintliga bensinmacken ersättas på annan plats, men det är görbart och kommer inte innebära oåterkalleliga skador av ett uppskattat grönområde. Mycket arbete återstår kring detta - och samarbetet mellan socialdemokrater i Stadshuset och socialdemokrater i Regionhuset har brustit i andra viktiga projekt. Nu är det upp till bevis.

Utöver detta vill vi att Rålambshovsparken ska ges ett grönt lyft med fler träd och blommor, samt att stadens förvaltningar ska välkomna fler kreativa användningsområden som stärker ytan som populär park.

Ärendet

Dennis Wedin (M) anför i en motion till kommunfullmäktige i Stockholms stad att rädda Rålis genom att föreslå att kommunfullmäktige beslutar att avstyrka alternativet med tunnelpåslag vid Rålambshovsparken och att man istället ska hitta en lösning för detta vid Lindhagensplan.

I tidigare samrådsförslag för lokalisering av linje och arbetstunnlar som lades fram 2023 presenterade förvaltningen för utbyggd tunnelbana (FUT) två olika alternativ för den arbetstunnel som måste till för utbyggnaden av station Fridhemsplan. Det ena är förlagt norr om Rålambshovleden nära Rålambshovsparken. Det andra förslaget innebär att tunnelpåslaget placeras vid Lindhagensplan, bakom den drivmedelstation som finns där.

Motionären ser risker med att Rålambshovsparken blir en byggarbetsplats under ett decennium för att därefter få en permanent arbetstunnel. Gröna ytor av parken skulle tas i anspråk och träd fällas. Det andra alternativet för en arbetstunnel, vid Lindhagensplan bedöms inte ha lika stor negativ påverkan på bebyggelse, stads- och gaturum samt kulturmiljö. Trafiksituationen skulle behöva säkerställas och bensinmacken ersättas på annan plats, men det uppges av motionären vara görbart och skulle inte innebära oåterkalleliga skador av ett uppskattat grönområde.

I samrådet för järnvägsplanen den 22 maj – 19 juni 2024 har Lindhagensplan pekats ut som alternativet för arbetstunnel vid Fridhemsplan, med motiveringen att den sammantaget bedöms innebära mindre miljöpåverkan och kortare byggtid än alternativ Rålambshovsleden.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Kungsholmens stadsdelsnämnd, rådet till skydd för Stockholms skönhet och Stockholms Naturskyddsförening. Stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Naturskyddsförening har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 juni 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad, Region Stockholm och staten har genom Sverigeförhandlingens ramavtal 6 kommit överens om att Region Stockholm bygger tunnelbanan mellan Fridhemsplan och Älvsjö och staden bygger bostäder i influensområdet till tunnelbanan.

För station Fridhemsplan har flera förslag på arbetstunnlar, som sedan i ett driftskede ska bli en permanent servicetunnel, utreds av Regions Stockholms förvaltning för utbyggd tunnelbana (FUT).

Under juni månad är järnvägsplan för tunnelbanan mellan Älvsjö och Fridhemsplan ute på samråd. I samrådhandlingarna har ett val av alternativ för arbetstunnel vid Fridhemsplan gjorts där Lindhagensplan pekats ut. Motiveringen till val av arbetstunnel vid Lindhagensplan är att den sammantaget bedöms innebära mindre miljöpåverkan och kortare byggtid än alternativ Rålambshovsleden.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att Motion om att rädda Rålis av Dennis Wedin (M) besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 följande.

1. Exploateringsnämnden beslutar att överlämna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (alla M), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 maj 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Tunnelbanan mellan Fridhemsplan och Älvsjö ingår i Sverigeförhandlingen från 2017. Region Stockholm ansvarar för utbyggnaden av den nya tunnelbanelinjen med Stockholms stad och staten som medfinansierare.

Tunnelbanelinjen blir åtta kilometer lång och omfattar sex befintliga och nya stationer: Fridhemsplan, Liljeholmen, Årstaberget, Årstafältet, Östberga och Älvsjö.

Ett genomförandavtal mellan region Stockholm och staden har tecknats under våren 2024. Genomförandavtalet omfattar de mark- och vattenområden som exploateringskontoret och trafikkontoret äger eller ansvarar för och som tunnelbaneprojektet berör. Syftet med avtalet är att säkerställa genomförandet av den nya tunnelbanan mellan Fridhemsplan och Älvsjö och den samordning som krävs med pågående och planerade stadsutvecklingsprojekt.

Arbetstunnel vid Fridhemsplan

Regionen ansvarar för att ta fram en järnvägsplan för den nya tunnelbanan. Järnvägsplanen beskriver i detalj var tunnelbanan ska lokaliseras och hur den ska byggas. Ett första samråd kring järnvägsplanen hölls under hösten 2023. I samrådet presenterades två tänkbara lägen för arbetstunnel till den nya stationen vid Fridhemsplan. Den ena med infart från Rålambshovsleden och den andra med infart från Lindhagensplan, över den plats där idag en bensinstation är belägen. För båda

alternativen gäller att platsen kommer att användas för byggetablering i cirka tio år för att därefter inrymma en permanent infart till arbetstunneln.

I stadens remissvar förordades en placering av arbetstunneln vid Lindhagensplan, istället för Rålambshovsleden. Placeringen vid Lindhagensplan bedömdes av staden ha en mindre negativ påverkan på stadsbilden, natur- och kulturvärden och allmänhetens framkomlighet. Staden påpekade att den trafikpåverkan som en placering av arbetstunnel vid Lindhagensplan skulle innebära behöver utredas djupare av regionen i samarbete med staden.

Kontorets sammanfattande bedömning

Ett andra samråd om järnvägsplanen hålls under perioden 22 maj till 19 juni 2024. I samrådshandlingarna framgår att regionen föreslår en lokalisering av arbetstunneln till station Fridhemsplan vid Lindhagensplan.

Exploateringskontoret konstaterar att syftet med motionen därmed har uppfyllts.

Exploateringskontorets förslag

Exploateringskontoret föreslår att exploateringsnämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på remissen samt förklarar ärendet omedelbart justerat.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2024 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande av Torbjörn Erbe m.fl. (alla M), se Reservationer m.m.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 april 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Staden yttrade sig över lokaliseringssamrådet 2023 genom ett beslut av kommunstyrelsen. I yttrandet beskrivs för- och nackdelar med de båda alternativa arbetstunnlarna. Sammanfattningsvis ansåg staden att utifrån den kunskap som då fanns att alternativ Lindhagensplan, i förhållande till alternativ Rålambshovsleden, har mindre negativ påverkan på natur- och kulturvärden, stadsbild, rekreativa värden och allmänhetens framkomlighet. Staden tog dock inte ställning för eller emot något av alternativen.

Miljöförvaltningen har också framfört i dialog med FUT att det finns större risk för störningar till boende under byggtiden med alternativet vid Rålambshovsleden.

Även alternativet med en arbetstunnel vid Lindhagensplan har nackdelar. Alternativet innebär att drivmedelsstationen måste avvecklas, åtminstone under byggtiden, som

sträcker sig över ett flertal år. Detta påverkar stadens möjligheter till att ha en robusthet i snöröjning och gatustädning då antalet drivmedelstationer i innerstaden är få. Vidare innebär förslaget viss påverkan på naturvärden, även om denna påverkan är större för alternativet vid Rålambshovsleden. En nackdel är också att tunneldragningen från Lindhagenplan kommer att gå under viktiga vårdinrättningar på S:t Görans sjukhus som riskerar att utsättas för störningar i form av stomljud.

Vid samrådet för järnvägsplanen 22 maj-19 juni konstaterar miljö- och hälsoskydds nämnden att alternativet med arbetstunnel vid Lindhagensplan presenteras som det alternativ FUT väljer att gå vidare med, vilket också är motionens målsättning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 följande.

Remissen besvaras med förvaltningen tjänsteutlåtande.

Reservation av Henrik Sjölander m.fl. (alla M) och Charlotta Schenholm (L), se Reservationer m.m.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Under de senaste åren har Kungsholmens stadsdelsförvaltning tillsammans med övriga berörda förvaltningar inom Stockholms stad deltagit i Region Stockholms samråd gällande utbyggnaden av tunnelbanan från Fridhemsplan till Älvsjö. Sedan de två alternativen för arbetstunnel på Kungsholmen presenterades har Stockholms stads berörda förvaltningar förordat alternativ Lindhagensplan. Senast i januari 2024 framförde staden i ett gemensamt tjänsteutlåtande att alternativ Rålambshovsleden har större negativ påverkan på såväl natur- och kulturvärden, stadsbild, rekreativa värden och allmänhetens framkomlighet. Den 22 maj 2024 startade ett nytt samråd för den nya tunnelbanan och i de samrådshandlingarna framgår att alternativ Lindhagensplan är den plats som Region Stockholm valt att gå vidare med för arbetstunnel på Kungsholmen.¹ Stockholms stad är en självklar remissinstans även under detta samråd och förvaltningen kommer likt tidigare delta i stadens gemensamma tjänsteutlåtande som kommer tas fram till kommunstyrelsen.

Förvaltningen ser att den nya tunnelbanans projektområde vid Fridhemsplan ligger i en del av Kungsholmen som är mycket tätbebyggt med många bostäder och andra känsliga verksamheter såsom skolor, förskolor, sjukhus och viktiga rekreationsområden. Det finns höga kultur- och naturvärden samt sociala värden att ta hänsyn till i detta område. Frågan om var den nya tunnelbanelinjens arbetstunnel ska ligga har varit särskilt utmanande.

---

¹ För mer information se Region Stockholms webbplats nyatunnelbanan.se

Sedan de två alternativen för arbetstunnel på Kungsholmen presenterades har förvaltningen motsatt sig förslaget om att anlägga ett etableringsområde och arbetstunnel vid Rålambshovsparken, särskilt med tanke på att denna tunnel planeras bli permanent. Förvaltningen ser Rålambshovsleden som Rålambshovsparkens gröna förlängning i norr. Där finns ca 50 träd och en stor andel med en stamdiameter över 35 cm. I och med etableringsområdets omfattande utbredning ovan jord har förvaltningen bedömt att alternativet innebära att merparten av träden inom det föreslagna etableringsområdet skulle behöva tas ned. Även om alla träd inom alternativ Rålambshovsleden inte är klassade som särskilt skyddsvärda så är de mycket viktiga för stadsmiljön. Träden bidrar till bättre luft, dämpar buller, tar hand om regnvatten och har en kylande effekt i ett allt varmare stadsklimat. Träden gynnar också den biologiska mångfalden. Vidare utgör träden och slänten en viktig grön fond mellan bebyggelsen och trafikleden och skulle de tas bort försvinner sammanhängande grönska som har stor betydelse för det visuella intrycket av platsen.

Enligt tidigare samrådshandlingar som förvaltningen tagit del av skulle rampen ner till den föreslagna arbetstunneln vid Rålambshovsleden delvis överdäckas när tunnelbanan är i drift. Förvaltningen har bedömt att det skulle skapas permanenta fysiska barriäreffekter och att nyplanteringar inte skulle kunna ersätta dagens stora träd och den höga krontäckningsgrad som de innehar, i alla fall inte på mycket lång tid. Förvaltningen har också ställt sig frågande till om det kommer bli möjligt att etablera nya träd på den överdäckade rampen.

Förvaltningen har också bedömt att alternativ Rålambshovsleden har avsevärt större negativ påverkan på kulturmiljön än vad alternativ Lindhagensplan har. Etableringsytan för alternativet med tunnelmynning vid Rålambshovsleden ligger inom Rålambshovsparkens kantzon, mellan Rålambshovsleden och stadsbebyggelsen. I riksintressebeskrivningen nämns parkanläggningar och sammanhängande parkstråk som en del av riksintressets värden. Alternativet vid Lindhagensplan berör inga utpekade kulturmiljövärden utöver att även detta alternativ ligger inom riksintresset Stockholms innerstad och Djurgården.

I alternativet Rålambshovsleden har förvaltningen sett med oro på att befintlig gång- och cykelväg intill Rålambshovsparken skulle behöva ledas om, både vad gäller allmänhetens tillgänglighet men även avseende eventuella intrång i parken. Alternativ Rålambshovsleden skulle innebära kraftig byggtrafik precis intill Rålambshovsparken, ett viktigt rekreativt område dit många förskolor, skolor och besökare tar sig regelbundet från området kring Fridhemsplan.

Vidare är den föreslagna etableringsytan vid Lindhagensplan till stor del redan hårdgjord och ingreppen ovan jord presenteras bli betydligt mindre. Även om etableringsområdet innefattar två värdefulla träd och ligger intill ett område med visst naturvärde, bedömer förvaltningen att påverkan blir mindre eftersom det är färre träd inom området och ingreppen ovan jord är mindre.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet till skydd för Stockholms skönhets yttrande daterat den 22 april 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Skönhetsrådet yttrade sig i ovannämnda samråd 2023 och biträdde samma uppfattning som motionären. Rålambshovsparken har viktiga rekreativa värden och är samtidigt ett tidigt exempel på den modernistiska parklandskapsuppfattning som introducerades av stadsträdgårdsmästare Osvald Almqvist under begreppet Stockholmsstilen. Rådet finner det mycket viktigt att parken inte blir platsen för en permanent tunnelsemyning med fällning av träd och andra irreversibla skador som följd. Lindhagensplans-alternativet bör utgöra huvudalternativ och Rålambshovsparken avskrivs som arbetsområde.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (alla M)

Vi konstaterar att ett andra samråd om järnvägsplanen just nu pågår, under perioden 22 maj till 19 juni 2024. När samrådshandlingarna presenterades framgick det att Region Stockholms förslag är att lokalisera arbetstunneln till station Fridhemsplan vid Lindhagensplan. Det var naturligtvis ett glädjande besked för alla stockholmare, och ett bevis på att Moderaternas hårda arbete för att rädda Rålambshovsparken från exploatering lönade sig.

En fråga återstår dock att lösa, nämligen att flytta bensinmacken vid Lindhagensplan. Hur den frågan ska lösas får inte bli en politisk strid mellan stad och region liknande det som hände med gång- och cykelbron vid Slussen. Det är Stockholms stad, via exploateringsnämnden, som har ansvaret för tomträttsavtal i staden och kan därmed sätta ned foten i frågan. En uppsägning kan enligt avtalet som tidigast ske den 30 september 2025, men vi menar att detta bör tas upp redan nu för att ge både bensinmacken, staden och regionen så tydliga förutsättningar som möjligt.

Miljö- och hälsoskyddsgruppen

Särskilt uttalande av Torbjörn Erbe m.fl. (alla M)

Den 22 maj påbörjade samrådet angående hur den nya gula tunnelbanelinjen mellan Fridhemsplan och Älvsjö ska byggas. I samband med att samrådet drog igång kom det för många av oss mycket efterlängtade beskedet – arbetstunneln för den gula linjen kommer läggas vid Lindhagensplan, inte vid en av stockholmarnas mest uppskattade parker,

Rålambshovsparken. Det är en vinst för framför allt kungsholmsborna och den lokala kulturhistoriska miljön och naturvärdena i grönområdet. Vi var många som i samband med beskedet drog en lättnadens suck.

Genom att arbetstunneln läggs vid Lindhagensplan kommer den negativa påverkan på bebyggelse, stads- och gaturum samt kulturmiljö bli mindre. Till skillnad mot Rålambshovsparken är Lindhagensplan redan idag en trafikstörd plats, och den negativa inverkan på Stockholm blir således mindre med det alternativet. Trafiksituationen kommer behöva säkerställas och den befintliga bensinmacken ersättas på annan plats, men det är görbart och kommer inte innebära oåterkalleliga skador av ett uppskattat grönområde. Mycket arbete återstår kring detta - och samarbetet mellan Stadshuset och Regionhuset har brutit i andra viktiga projekt. Nu är det upp till bevis att samarbetet går bättre denna gång.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Henrik Sjölander m.fl. (alla M) och Charlotta Schenholm (L)

1. Att tillstyrka motionen
2. Att därutöver anföra

Råambshovsparken, eller Rålis som den kallas i folkmun, är en av stockholmarnas mest uppskattade parker. Detta kunde vi alla se som deltog i nationaldagsfirande i Rålis den 6:e juni.

Det är nu glädjande att Region Stockholm äntligen har tagit sitt förnuft till fånga och valt att gå vidare med alternativ Lindhagsplan i det nya samråd som startade den 22 maj 2024. Förvaltningen lyfter många viktiga anledningar till att den permanenta arbetstunneln bör förläggas vid Lindhagensplan och vilka omfattande negativa konsekvenser det skulle bli för Rålis och besökande i parken om arbetstunneln placerades där.

Det har nu viktigt att majoriteten i staden tar taktpinnen och inleder en dialog med ägarna till bensinstationen vid Lindhagensplan och Region Stockholm för att hitta en bra lösning för bensinstationen så att inte projektet fördyras via tvångsinlösen enligt lagen om byggande av järnväg.